

TUTKIMUSKATSAUKSIA
10/2013

Maahanmuuttajien kotoutuminen ja liikuntapalvelut Turun seudulla

Tuomas Zacheus

Tästä on kyse

- Maahanmuuttajien kotoutumisen vaihtelee suuresti muun muassa muuttosyyyn, syntymämaan, sukupuolen ja iän mukaan.
- Liikunta ja urheilu ovat tärkeitä kotoutumisen keinoja varsinkin nuorina maahan muuttaneille, mutta erityisesti pakolaistaustaiset ja Afrikassa syntyneet ovat kokeneet rasismia ja syrjintää seuratoiminnassa.
- Maahanmuuttajat pitivät Turun liikuntamahdollisuuksia kohtalaisen hyvinä. Tärkeitä maahanmuuttajien liikunnan edistämässä ovat muun muassa liikuntapalveluvastaavan toimi, matalan kynnyksen liikunta vaikeimmassa asemassa olevien tukemiseksi, eri toimijoiden välinen yhteistyö ja rasisminvastaiset toimenpiteet.

Muuttoliike ja pakolaisten määrä ovat maailmalla viimeisten vuosikymmenten aikana lisääntyneet. Siihen ovat vaikuttaneet muun muassa maapallon väestönkasvu, sodat, kuivuus, nälänhätä ja muut katastrofit sekä köyhien ja rikkaiden valtioiden välisten sosioekonomisten erojen kasvu. Maapallolla ei ole monta maata, jotka eivät olisi joutuneet muuttoliikkeen vaikutuksen alaiseksi.¹ Ulkomaan kansalaisten määrä on myös Suomessa lisääntynyt selvästi vuoden 1990 runsaasta 20.000 henkilöstä vuoden 2012 noin 200.000 henkilöön. Tätäkin enemmän maassa asuu henkilöitä, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame.² Maailmanlaajuisen muuttoliikkeen jatkuessa ennallaan ulkomaalaisväestön määrä edelleen kasvaa.³ Maahanmuuttajien määrän kasvun myötä ratkaistavaksi ovat nousseet esimerkiksi kysymykset miten kohdata ja vastaanottaa muiden kulttuurien edustajia ja miten voitaisiin luoda toimiva monikulttuurinen ympäristö.⁴

Viime aikoina on puhuttu yhä useammin kotoutumisen tärkeydestä. Kotoutuminen tarkoittaa kulttuurien välistä vuorovaikutusta, jossa yksilöt tai kokonaiset kulttuurit voivat ottaa oppia ja vaikutteita toinen toisiltaan.⁵ Suomen virallisen määritelmän mukaan kotoutuminen on *"maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen"*.⁶ Kotoutuminen on siis prosessi, jossa maahanmuuttajat osallistuvat yhteiskunnan toimintoihin, mutta samalla ylläpitävät omaa

kulttuuriaan.⁷ Onnistunut kotoutuminen hyödyttää sekä kantaväestöä että maahanmuuttajia. Se on tärkeää esimerkiksi työvoimapolitiikan, yhteiskuntarauhan, kulttuurien rikastumisen kannalta, puhumattakaan väestön psyykkisestä hyvinvoinnista.^{8-9, 4, 10}

Liikunnan harrastaminen voi parhaimmillaan lisätä asioita, jotka tukevat kotoutumista. Liikunnan ja urheilun on nähty kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa olevan hyödyksi muun muassa yhteiskunnan demokration vahvistamisessa ja ylläpitämisessä, ei-toivotun käytöksen ja väkivallan ehkäisemisessä, kielen, kurin, reilun pelin ja muiden yhteiskunnan sääntöjen oppimisessa, itsemääräämisoikeuden ja hyväksynnän saamisessa, suvaitsevaisuuden edistämässä, ystäväpiirin laajentamisessa, itsetunnon vahvistamisessa ja identiteetin rakentamisessa.¹¹⁻¹⁷

Kuten tiedetään, liikunnalla on monia positiivisia fyysisiä ja psyykkisiä terveysvaikutuksia. Maahanmuuttajille liikunnalla saattaa olla erityisesti psyykkistä terveyttä edistäviä vaikutuksia, sillä monet, erityisesti pakolaistaustaiset ovat muita todennäköisemmin joutuneet kärsimään menneisyydessään muun muassa sodasta, vainosta, väkivallasta, sorrosta, vangitsemisesta, kidnappauksista, kidutuksesta, nälänhädästä, kuivuudesta, tappamisen omin silmin todistamisesta ja läheistensä kuolemista, jotka ovat aiheuttaneet esimerkiksi ahdistusta, masennusta, fobioita, alakuloisuutta, unettomuutta, toistuvia painajaisia, post-traumaattista stressiä, keskittymisvaikeuksia ja erilaisia sairauksia.¹⁸⁻²⁰

Liikunta voi olla erityisen tärkeää varsinkin maahantulon alkuvaiheessa, jolloin osaamista ei välttämättä voi muualla näyttää. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaiselle lapselle ja nuorelle saattaa olla tärkeää onnistua jossain, jos koulussa on vaikeuksia kielen tai jonkin muun syyn vuoksi.²¹ Varttuneemmille puolestaan liikuntatuokio voi tarjota jopa ainoan ahdistuksesta vapauttavan hetken, jolloin menneisyyden piina tai uuteen yhteiskuntaan kotoutumisen haasteet eivät pyöri herkeämättä mielessä. Yleensäkin liikunta saattaa parhaimmillaan edistää monin tavoin maahanmuuttajan alkutaivalta uudessa maassa. Koska liikunnan kieli on kansainvälinen (riittää kun osaa lajin säännöt), liikunnassa pystyy toimimaan vähäiselläkin kielitaidolla. Lisäksi liikunnan avulla voi kartuttaa sosiaalista pääomaa, saada esimerkiksi ystäviä. Liikunta saattaa auttaa myös yhteiskunnan sääntöjen omaksumisessa.²²

Monikulttuurisen liikunnan päämääränä ja ihanteena on, että liikuntatoiminnan tulisi olla kaikille avointa riippumatta sukupuolesta, iästä, etnisestä taustasta, uskonnosta, vammaisuudesta, sosiaalisesta asemasta tai seksuaalisesta suuntautuneisuudesta. Liikuntaan voivat ottaa osaa sekä maahanmuuttajat että kantaväestö, mikä luo edellytykset integraatiolle eli kotoutumiselle.²¹

Liikunnan seuratoiminnassa edellä mainittu puolestaan tarkoittaa, että liikuntaa paitsi markkinoidaan sekä maahanmuuttajataustaisille että kantasuomalaisille, myös perustetaan yleisiä ja kaikille avoimia liikuntaryhmiä, joihin pyritään saamaan maahanmuuttajataustaisia mukaan, tarvittaessa erityistoimenpiteiden ja erityisten tiedotuskanavien avulla.²³ Osallistuminen liikunta- ja urheilutoimintaan ei kuitenkaan saa automaattisesti aikaan myönteisiä vaikutuksia kotoutumiseen. Niihin päästään vain suotuisten olosuhteiden vallitessa ja onnistuneiden asioiden toteutuessa.²¹ Eräs harhaluulo onkin, että kunkin urheilulajin säännöt riittävät yhdenvertaisuuden toteutumiseen, eikä erillisiä syrjintään puuttumisen keinoja tarvita.²⁴

Tutkimuskatsaus perustuu tutkimukseen, jossa tarkasteltiin liikunnan merkitystä maahanmuuttajien kotoutumisessa ja liikuntapalveluja Turussa, Helsingissä ja Salossa sekä niiden lähiseudulla. Tutkimuksessa selvitettiin, millaista maahanmuuttajien kotoutuminen on ollut, onko liikunnasta ollut siihen apua, ovatko he joutuneet kokemaan rasismia, millaisina he kokevat kotipaikkakuntansa liikuntamahdollisuudet sekä millaisia esteitä heidän liikunnan harrastamiselleen ja seuratoimintaan osallistumiselleen on ollut. Tutkimuksen täysimittainen raportti on julkaistu Siirtolaisuusinstituutin sarjassa.²⁵

Tutkimusaineistoina ovat maahanmuuttajille tehty kysely (n = 399) ja haastattelut (n = 43) sekä maahanmuuttajien parissa työskentelevien asiantuntijoiden haastattelut (n = 15). Maahanmuuttajien kysely ja haastattelut toteutettiin Turussa, Helsingissä ja Salossa. Turun seudulla asuvia maahanmuuttajia (n = 255) tarkasteltiin useiden taustamuuttajien avulla. Kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajia, eli he ovat syntyneet ulkomailla. Haastateltavat edustivat 14 kansallisuutta, jotka olivat Kosovo, Irak, Tunisia, Vietnam, Turkki, Somalia, Slovenia, Pakistan, Kuuba, Afganistan, Iran, Sudan, Venäjä ja Romania. Haastateluissa maahanmuuttajilta kysyttiin muun muassa heidän omakohtaisesta liikunnastaan, liikunnan ja urheilun merkityksestä kotoutumisessa, kokemuksia rasismista urheilussa ja elämässä yleensä. Lisäksi heiltä kysyttiin kehittämissuhteita maahanmuuttajien liikunnan edistämiseen.

Asiantuntijoiden haastattelut tehtiin Turussa ja Helsingissä. He työskentelivät 1) maahanmuuttajien liikuntapalveluiden parissa, 2) maahanmuuttajajärjestöissä tai niiden kattojärjestöissä, 3) maahanmuuttajien opettajina sekä 4) pakolaisten tukihenkilöinä. He edustivat 11 eri kansallisuutta, jotka olivat Espanja, Kosovo, Venäjä, Bangladesh, Hollanti, Libanon, Somalia, Irak, Viro, Turkki ja Suomi. Asiantuntijat kertoivat näkemyksiään maahanmuuttajien liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä, liikunnan merkityksestä elämässä ja kotoutu-

misessa, kulttuurien välisen liikuntatoiminnan hyödyistä ja haitoista, maahanmuuttajien omien liikuntaryhmien merkityksestä sekä rasismista.

Kotoutumisessa on suuria eroja

Kun tarkastellaan maahanmuuttajien kotoutumista, voidaan ensinnäkin todeta, että suurin osa käsillä olevan tutkimuksen maahanmuuttajista on ollut tyytyväinen elämäänsä Suomessa. Peräti 87 prosenttia muuttajista sanoi olevansa melko tai erittäin tyytyväinen oloonsa maassamme. Suurin osa niin Salon, Helsingin kuin seudulla asuvistakin on tyytyväisiä. Pelkästään Turun seudulla asuvilla maahanmuuttajilla merkittävimmät erot taustamuuttajien suhteen olivat, että suurempi osuus pakolaistaustaisista kuin paluumuuttajista oli erittäin tyytyväisiä elämäänsä Suomessa (38 % vs. 19 %). Tämä saattaa selittyä sillä, että erot pakolaistaustaisten lähtömaiden ja Suomen olosuhteiden välillä esimerkiksi yhteiskunnallisen turvallisuuden suhteen ovat usein suuremmat kuin paluumuuttajilla. Jos on joutunut kokemaan vanhassa kotimaassaan esimerkiksi sotaa, kidutusta, vainoa, kuivuutta tai nälänhätää, ollaan ehkä helpommin tyytyväisiä uuden maan olosuhteisiin kuin silloin kun ei ole tarvinnut pelätä oman ja läheisten hengen puolesta. Tulos että Turun seudun pakolaistaustaiset olivat suhteellisen tyytyväisiä elämäänsä Suomessa, on myös linjassa maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (2012) kanssa. Sen mukaan nimittäin somali- ja kurditaustaiset (joista suurin osa on pakolaistaustaisia) kokivat elämänsä merkityksellisemmäksi kuin venäläistaustaiset.²⁶

Jos maahanmuuttajat ovatkin kohtuullisen tyytyväisiä elämäänsä Suomessa, kuinka helpoksi he ovat sitten kokeneet maahan sopeutumisen? Tutkimukseen osallistuneet jakautuivat karkeasti kahtia niin, että yli puolelle sopeutuminen on ollut helppoa ja alle puolelle se on ollut vaikeaa. Helsingin seudulla asuville Suomeen sopeutuminen on ollut helpompaa kuin muille, sillä 66 prosenttia heistä koki sen vähintään melko helppona (Turun ja Salon seudun muuttajista korkeintaan 56 prosenttia). Suomessa pääkaupunkiseudulla asuu eniten maahanmuuttajia, mikä saattaa olla uuteen maahan asettumista helpottava tekijä, koska samasta maasta kotoisin olevia ja täten kotoutumisen vertaistukea on todennäköisemmin saatavilla.

Turun seudun maahanmuuttajista pitkään (vähintään kuusi vuotta) Suomessa asuneet kokivat sopeutumisensa olleen *vaikeampaa* (melko tai erittäin vaikeaa 63 %) kuin vähän aikaa (korkeintaan kaksi vuotta maassa asuneet, 41 %). Tämä ei ole yllätys, koska ensinnäkin monet pitkään maassa asuneista muuttivat Suomeen jo 1990-luvun alkupuolella, jolloin Suomi oli syvässä lamassa ja ulkomaalaisiin suhtauduttiin silloin vihamielisemmin kuin

2000-luvun puolella.²⁷ Toiseksi, muun muassa maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa (2012) syrjintäkokemukset olivat yleisempiä kauemmin Suomessa asuneilla ja nuorempina Suomeen muuttaneilla kuin lyhyemmän aikaa sitten ja vanhempana muuttaneilla.²⁸

Pakolaistaustaiset ovat kokeneet eniten rasismia

Rasismi vaikeuttaa maahanmuuttajien kotoutumista sekä sopeutumista. Rasismilla tarkoitetaan ideologisia näkemyksiä ihmisrotujen tai kulttuurien olemassaolosta ja eriarvoisuudesta tai erilaisia yhteiskunnallisia käytäntöjä ja niistä seuraavaa eriarvoisuutta. Se voi ilmetä myös arkipäiväisissä käytännöissä, jotka asettavat eri ryhmiin kuuluvat epätasa-arvoiseen asemaan tai osoittavat heidän alempiarvoisuutensa. Syrjintä tarkoittaa ihmisten välistä erottelua ja toimintaa, jonka vaikutuksesta he joutuvat eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Erityisen herkästi syrjiviä ovat perusteet, joihin henkilö ei voi itse vaikuttaa valinnoillaan ja toiminnallaan.⁷ Syrjintä voi olla välitöntä tai välillistä. Välitön syrjintä tarkoittaa sitä, että yhtä henkilöä tai ryhmää kohdellaan epäsuotuisammin kuin toista vertailukelpoisessa tilanteessa. Välillinen ja rakenteellinen syrjintä liittyy puolestaan esimerkiksi siihen, että esimiesasemassa oleva henkilö antaa käskyn tai ohjeen syrjiä.²⁹

Tähän tutkimukseen vastanneista muuttajista joka kahdeksas koki kohdanneensa melko tai erittäin paljon rasismia, mutta toisaalta kaksi kolmesta melko vähän tai ei lainkaan. Helsingin seudulla asuvista vain kuusi prosenttia oli kokenut rasismia melko tai erittäin paljon ja Salon seudulla asuvista ei yksikään, kun taas Turun seudulla asuvista lähes joka viides (17 %) ilmoitti kokeneensa rasismia melko tai erittäin paljon. Rasismia ovat joutuneet kohtaamaan erityisesti Afrikasta kotoisin olevat, ainakin verrattuna eurooppalaistaustaisiin. Kun katsotaan yksittäisiä maita, keskimäärin eniten rasismia ovat kohdanneet Somaliassa sekä Irakissa ja Iranissa syntyneet ja vähiten Venäjällä syntyneet. Lisäksi venäläistaustaisten rasismien kokemukset olivat pienempiä Turun, Salon ja Helsingin seudulla asuvilla maahanmuuttajilla kuin esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla asuvilla.⁷ Haastatteluissa useat pitkään Suomessa asuneista myös sanoivat näkyvän rasismien vähentyneen, mutta niin sanotun piilorasismien yleistyneen heidän maassa oloaikanaan.

”Ni sellanen piilorasismi, mitä ei näy katukuvassa ja se voi olla siinä työpaikoissa tai koulutuksessa, niissä voisi enemmän esiintyä, mutta näkyvää rasismia on kyllä vähentynyt. Mutta piilorasismi on ehkä enemmän kasvanu siitä vuodesta. Silloin ehkä suoraan sanottiin, että mää en sua ottaa töihin, kun sä olet ton näköinen, mut nykypäivänä ei voi sanoa, ku lakikin kieltää. Että sanotaan, että jollain

muulla tavalla sinut poistetaan huoneesta, että ei sanota naamaan suoraan.” (Asiantuntija 11, kotoisin Somalias-ta.)

Turun seudulla asuvista rasismia ovat kokeneet erityisesti pakolaisina (28 % kokenut rasismia melko tai erittäin paljon) ja alle 17-vuotiaina maahan tulleet (30 %), afrikkalais- (25 %) tai aasialaistaustaiset (22 %) sekä alle 30-vuotiaat (22 %). Mitä vanhempana on muuttanut Suomeen ja mitä vanhempi tai eurooppalaisempi muuttaja on kyseessä, sitä harvinaisempia ovat rasismien kokemukset. Pakolaisten kokema rasismi ei valitettavasti ole siinä mielessä yllätys, että heidät nähdään usein kansan silmissä yhteiskunnallisesti hyödyttömämpinä kuin työperäiset muuttajat. Monet ovat valmiita hyväksymään vain sellaiset maahanmuuttajat, joista on heti suoraa taloudellista hyötyä. Tämä on seurausta uusliberalistisen retoriikan saamasta valta-asemasta nyky-yhteiskunnassa. Tällaisen arvomaailman mukaan kaikkea mitataan rahalla ja taloudelliset arvot ylittävät kaikki muut yhteiskunnalliset arvot.³⁰

Ehkäisevätkö liikunta ja urheilu rasismia?

Yksi perusteluista, miksi liikunnasta ja urheilusta voi olla hyötyä kotouttamisessa, on rasismien ehkäisy. Liikuntaorganisaatiot ja -viranomaiset ovat toivoneet, että urheilutoiminta voisi toimia ei-toivotun käytöksen ja jopa väkivallan ehkäisijänä.¹¹ Lisäksi on painotettu, että useimmiten urheiluun osallistuminen on mahdollista suurimmalle osalle ja että säännöt ovat samat kaikille taustasta huolimatta.¹² Eräs urheilun paradokseista kuitenkin on, että se voi samaan aikaan sekä ehkäistä että aiheuttaa rasismia.³¹

Suomessa asuvia maahanmuuttajataustaisia huippu-urheilijoita tutkineen Huhdan mukaan hänen haastattelustaan 17 huippu-urheilijasta yhdeksän oli kokenut omakohtaisesti rasismia urheilun piirissä. Miesurheilijoilla rasismikokemukset olivat selvästi yleisempiä kuin naisilla. Rasismia oli koettu enemmän nuorina ja alemmilla sarjatasoilla kuin myöhemmin huipulla. Lisäksi kaikki rasismikokemukset liittyivät joukkuelajeihin. Erityisesti aikuisten rasismien kohteeksi joutuminen aiheutti nuorissa urheilijoissa ristiriitaisia tunteita. Aikuisten rasismia oli vielä vaikeampi ymmärtää ja käsitellä kuin vastapelaajien rasistista toimintaa, koska aikuisilta odotetaan vastuullisuutta ja oikeudenmukaisuutta eri tavalla. Kokemus rasismista muuttui myös uhkaavammaksi, kun vastapuolen pelaajien lisäksi heidän vanhempansa yhtyivät siihen.³²

Lähes 40 prosenttia tutkimukseni maahanmuuttajista oli täysin samaa mieltä siitä, että liikunta ja urheilu ehkäise-

vät rasismia. Turun seudun maahanmuuttajataustaisista liikunnan ja urheilun rasismia ehkäisevään vaikutukseen uskoivat erityisesti pakolaiset ja paluumuuttajat sekä Afrikassa syntyneet. Työperäisten muuttajien usko liikunnan rasismia ehkäisevään vaikutukseen ei ollut yhtä voimakas.

Liikunta- ja urheiluseurat ovat usein valitettavan passiivisia vähemmistöihin kohdistuvassa jäsenhankinnassa.²⁴ Lisäksi yhteiseen toimintaan ei ole helppoa mennä mukaan, jos ei koe olevansa tervetullut. Sekä maahanmuuttajat että kantaväestöön kuuluvat tarvitsevat joskus tukea uskaltautuakseen mukaan kulttuurien väliseen toimintaan.³³ Jos asenneilmapiiri seuroissa on kielteinen, seuratoiminnan ulkopuolelle jääminen on todennäköistä. Toisin sanoen, jos tulokasta ei heti oteta mukaan toimintaan, hänelle tulee helposti olo, ettei häntä haluta seurata. Silloin hän ei saavu toista kertaa seuran harjoituksiin.²⁴

Tutkimuksessani vain 16 prosenttia vastaajista oli melko tai täysin samaa mieltä väitteestä, että suomalaiset eivät halua maahanmuuttajia mukaan urheiluseuroihinsa, kun taas reilusti yli puolet (57 %) oli eri mieltä. Tulos oli samansuuntainen Turun, Helsingin ja Salon seuduilla. Vaikka suurin osa ei väitteeseen yhtynytäkään, on koettu syrjintä seuratoimintaan ottamisessa tässäkin laajuudessa liian yleistä. Varsinkin pakolaiset ja Afrikassa syntyneet kokivat, että suomalaiset eivät halua heitä mukaan seuroihin – Somaliassa syntyneistä tätä mieltä oli jopa joka kolmas (35 %). Sen sijaan Virossa syntyneistä vain seitsemän prosenttia yhtyi käsitykseen suomalaisten haluttomuudesta ottaa maahanmuuttajia seuroihinsa.

Myös Turun seudun maahanmuuttajilla koettu syrjintä seuratoiminnassa oli yleisintä pakolaistaustaisten (16 %) ja Afrikassa syntyneiden (14 %) keskuudessa, jos katsotaan täysin samaa mieltä olevien osuuksia. Lisäksi nuorina, alle 17-vuotiaina maahan saapuneet (16 %) olivat muita ryhmiä enemmän sitä mieltä, etteivät suomalaiset halua maahanmuuttajia mukaan seuroihinsa. Pakolaistaustaiset ovat muutenkin kokeneet yleisimmin rasismia, joten heidän koettu syrjintänsä seuratoiminnassakaan ei yllätä. Tavattomia eivät ole seuraavan sitaatin kaltaiset kokemukset:

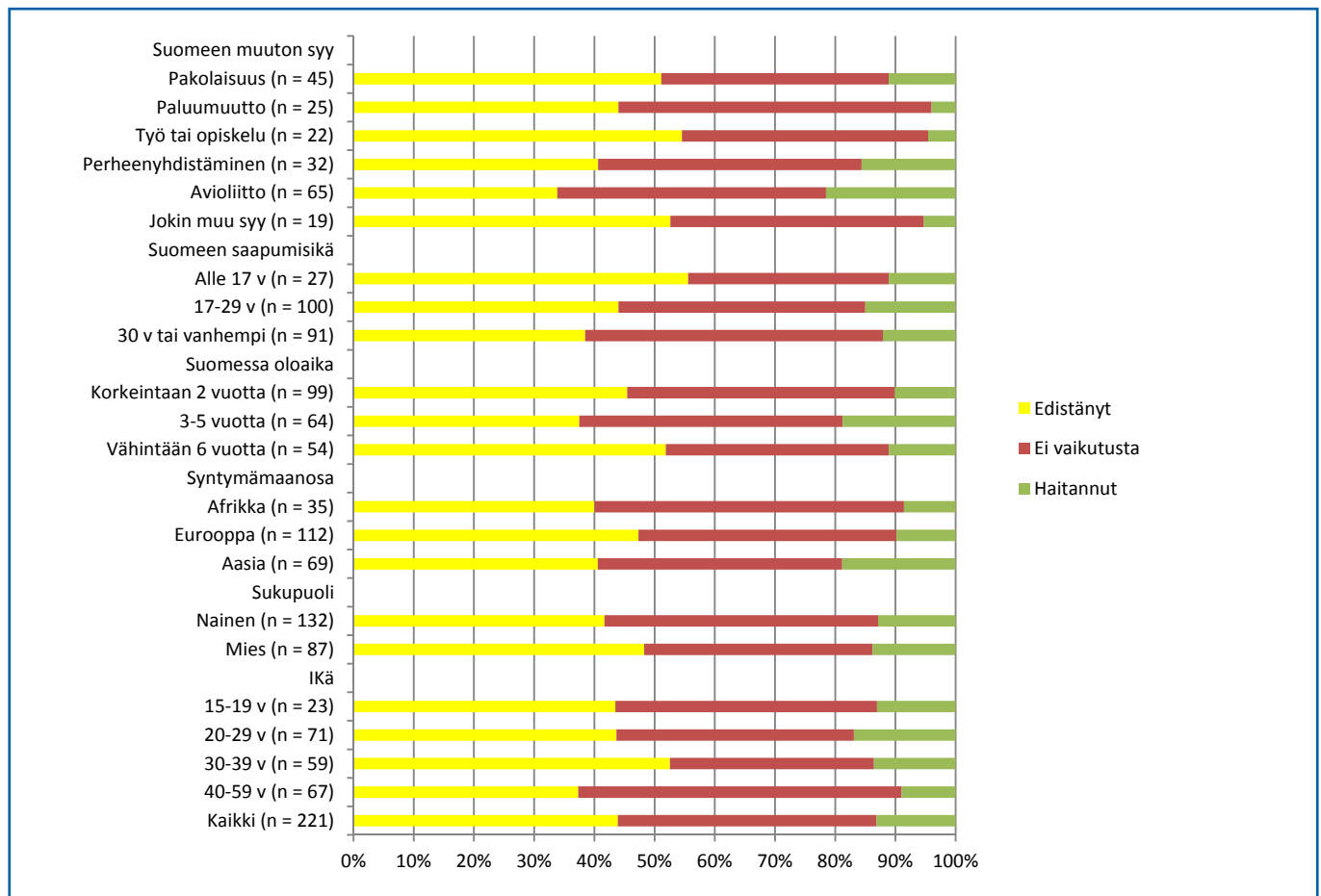
”Mul oli kerran yks paha tilanne, jossa oma valmentaja on sanonut, et sun täytyy olla pari kertaa parempi kun joku suomalainen että pääsee kentälle. Mutta se oli vaan yks ihminen mun mielestä, mitä sitä on sanonut. Et tuskin sitä muu, koko joukkue, koko kaverit oli sitä mieltä, mitä hän sanoi. Et on ollut myös tommosii tapauksii, mut ei ole joukkueen kavereista ikinä ketään.” (Asiantuntija 4, kotoisin Kosovosta.)

Liikunnalla on parhaimmillaan tärkeä rooli kotoutumisessa

Maahanmuuttajien parissa työskentelevät asiantuntijat näkivät liikunnalla ja urheilulla olevan monia hyötyjä kotoutumiselle. He painottivat, että liikunnan kieli on kansainvälinen, toisin sanoen pystyy toimimaan vähäiselläkin kielitaidolla. Lisäksi liikunnan avulla voi kartuttaa sosiaalista pääomaa, kuten saada suomalaisia ystäviä. Liikunnan harrastamisen kautta suomalaisia on usein helpompi lähestyä kuin muodollisemmissa tilanteissa. Niin ikään liikunta auttaa suomalaisen yhteiskunnan sääntöjen omaksumisessa, joista esimerkkinä mainittakoon toimintatavat liikuntapaikoilla tai jokamiehenoikeudet luonnossa. Samoin liikunnasta on hyötyä kielen oppimisessa, koska urheilemalla suomalaisten kanssa suomen kielen sanavarasto todennäköisesti karttuu. Liikunta saattaa myös vahvistaa muuttajan itsetuntoa, siitä voi saada positiivisia kokemuksia. Liikunnalla on tärkeä rooli myös maahanmuuttajien mielenterveytyksessä. Parhaimmillaan liikunta edistää eri kansallisuuksien välistä sopusointua. Tosin se saattaa aiheuttaa myös ristiriitoja maahanmuuttajaryhmien välille, jos muodostetaan yksikulttuurisia

joukkueita, jotka pelaavat toisiaan vastaan ikään kuin ”maajoukkueina”.

Kyselytutkimukseen vastanneista vajaa puolet (45 %) koki liikunnan ja urheilun edistäneen suomalaisen yhteiskuntaan sopeutumistaan, kun taas vajaa puolet (44 %) ei nähtynyt sillä olleen vaikutusta asiaan. Jälkimmäisen ryhmän suurehkoon kokoon vaikuttaa myös vähäinen liikunnan harrastaminen; 42 prosenttia maahanmuuttajista harrasti liikuntaa vain korkeintaan kerran viikossa. Kun huomioitiin vain ne, jotka liikkuvat vähintään kaksi kertaa viikossa, niiden osuus, jotka kokivat liikunnan edistäneen sopeutumistaan, nousi 50 prosenttiin, ja niiden joiden mielestä sillä ei ole vaikutusta, putosi 37 prosenttiin. Turun seudun maahanmuuttajataustaisista erityisesti pakolaisuuden ja työn tai opiskelun vuoksi maahan tulleet uskoivat liikunnalla olleen edistävää vaikutusta suomalaisen yhteiskuntaan sopeutumisessa (kuvio 1). Samoin asia oli maahan nuorina muuttaneilla ja miehillä enemmän kuin naisilla. Nimenomaan nuorina muuttaneille liikunta saattaa olla yksi tärkeimmistä kotoutumisen välineistä, myös siksi, että he harrastavat liikuntaa ja osallistuvat seuratoimintaan useammin kuin vanhemmat ikäluokat.²²

Kuvio 1. Turun seudun maahanmuuttajien käsitykset liikunnan ja urheilun vaikutuksesta suomalaisen yhteiskuntaan sopeutumiseen muuttosyyän, maahan saapumisiän, maassaoloajan, syntymämaanosan, sukupuolen ja iän perusteella.

Liikunnan roolista ”yleisen hyvän” tuottajana tämän tutkimuksen maahanmuuttajataustaisille kertoo se, että yli puolet heistä (56 %) oli täysin samaa mieltä siitä, että on saanut liikunnasta myönteisiä kokemuksia. Helsingin seudulla asuvista tätä mieltä oli peräti kaksi kolmesta ja Turun sekä Salon seuduilla asuvista reilusti yli puolet. Melko tai täysin eri mieltä olevat olivat harvassa. Myönteiset kokemukset viittaavat siihen, että liikunta saattaa olla käyttökelpoinen väline kotoutumisen edistämiseksi. Käsitystä tukivat myös tutkimuksen haastattelut.

”Mut urheilu oli just semmonen minkä avulla pääset niinku sopeutumaan ja pääset siihen ryhmän sisälle helpommin. Et kun tiedät mitä teet ja osaat pelata sitä lajia niin, se on helppo mennä siihen. Oli se sit mikä laji tahansa... Se on, sanotaan et se helpommin ku mä menin ekaluokalle, niin sillonkaan mä en osannu puhuu suomee. Jotenki siin ku meni sit taas pelamaan ni se oli niinku paljon helpompi.” (Haastattelu 1, mies kotoisin Kosovosta)

”Sosiaalinen tällainen tarve myös, että siellä aina vaihdetu jotain uutisia, kuulumisia, mitä missä tapahtuu. Joku suosittelee jonnekin. Sitten mennä, tietää jotain muuta mitä, tällainen niin kuin sosiaalinen tapahtuma tämä ja sitten liikunta itse saa hyvälle mielelle.” (Haastattelu 42, nainen, kotoisin Venäjältä)

Huolestuttavana voidaan pitää, että Turun seudun maahanmuuttajista erityisesti nuoret olivat saaneet liikunnasta muita harvemmin myönteisiä kokemuksia. Se on huolestuttavaa, koska jos nuorella iällä ei synny myönteistä kuvaa liikunnasta, ja liikunnan harrastaminen jää vähäiseksi, todennäköisyys liikunnalliselle passiivisuudelle on suurempi myöhemmissä elämänvaiheissa.³⁴⁻⁴⁰

Liikuntapalvelut ja -mahdollisuudet vaihtelevat

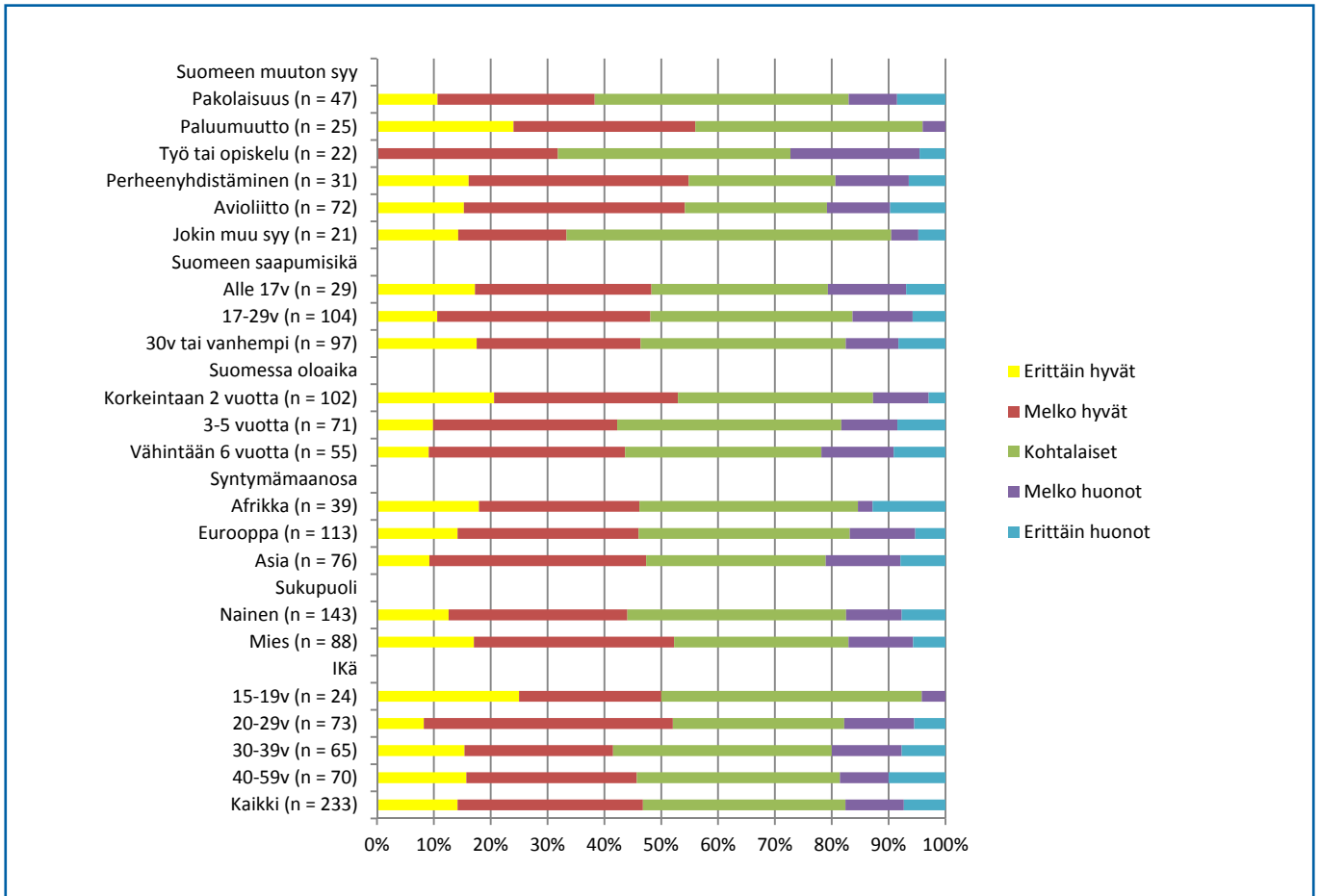
Millaisiksi vastaajat sitten näkivät liikuntapalvelut? Aineiston maahanmuuttajista liki puolet mielsi kotipaikkakuntansa liikuntamahdollisuudet melko tai erittäin hyväksi ja viidennes melko tai erittäin huonoiksi. Yksi syy hyväksi koettuihin liikuntamahdollisuuksiin on Suomen liikuntapaikkatarjonta, mikä on rakennettu vuosikymmenien saatossa kansainvälisestikin erittäin kattavaksi.⁴¹⁻⁴⁴ Salon seudulla asuvista 54 prosenttia sanoi liikuntamahdollisuuksien olevan melko tai erittäin hyvät ja Turun seutulaisista tätä mieltä oli 47 prosenttia, mutta Helsingin seudulla asuvista ainoastaan 23 prosenttia. Helsingin kaupunki lakkautti vuonna 2006 maahanmuuttajien liikunnanohjaajan toimen, minkä jotkut haastateltavat kertoivat näkyneen seuraavina vuosina selvästi liikuntamahdollisuuksissa.

”Siel (Helsingissä) oli... erilaisilla projekteilla toimi maahanmuuttajien liikunnan ohjaaja vuodesta 2004–2006

ja sitte ku EU-rahat loppui, kaupunki ei etsiny sisäisiä resursseja toimen jatkamiseksi. Ryhmät sitten lopetettiin ja lähdeettiin pois. Ulospäin kyllä, siis papereissa sanotaan, että integroitiin muihin ja toiminta jatkuu – käytäntö on toinen, fakta on toinen... Se kymmenen vuoden kehitys vietiin sitte niin sanotusti valtavirtastamiseen, mut käytännössä jos kattoo tilastoja, ni maahanmuuttajat ei käytä enää liikuntapalveluja, eli nyt puhutaan terveysliikunnasta ja kunnan liikuntapalveluista. Vuonna 2006 tilastoissa näkyy vielä 13 000 käyntikertaa. Siel on nuoret miehet, harrastaa jalkapalloo, ikäihmisten, paluumuuttajanaisten vesijummat, somalinaisten jummat ja kaikki. Tällä hetkellä tilastoja ei edes ole, ei katsota edes. Eli siinä on kehitys huono.” (Asiantuntija X.)

Turku on ollut maahanmuuttajien liikunnassa monella tapaa edelläkävijä. Kaupungin palveluksessa on ollut jo 1990-luvun puolivälistä saakka, ilmeisesti ensimmäisenä Suomessa, maahanmuuttajien liikuntaan keskittyvä liikunnanohjaaja (nykyiseltä nimikkeeltään liikuntapalveluvastaava). Kaupunki on saanut asiasta tunnustusta valtiovaltaa myöten.²² Turun liikuntapalvelukeskus on järjestänyt monipuolista ohjattua, maahanmuuttajille tarkoitettua liikuntaa. Naisille on ollut omia jumppa-, uinti- ja kuntosaliryhmiä ja miehille taas futsalkerho sekä uintivuoro. Ohjattujen ryhmien lisäksi on järjestetty kertaluontoisia tapahtumia, kuten monikulttuurisia jalkapalloturnauksia, perehdytystä eri liikuntalajeihin sekä luontoretkeä. Liikuntapalvelukeskus on tehnyt yhteistyötä kaupungin muiden hallintokuntien, koulujen ja yhdistysten kanssa.²¹ Koska jalkapallo on maahanmuuttajien keskuudessa suosittua, kesäisin kaupunki on lisännyt pienmaaleja alueille, joissa asuu paljon maahanmuuttajia sekä järjestänyt myös niin sanottua futistreffitoimintaa, jolloin tiettyinä kellonaikana laitetaan monikulttuurinen jalkapallopeleä käyntiin. Talviliikuntapäivänä maahanmuuttajille ja muille on järjestetty mahdollisuus tutustua talviliikuntaan. Turun Kaupungin lisäksi aktiivisia vapaa-ajan toimintojen järjestäjiä Turun seudulla ovat olleet erilaiset monikulttuuriset yhdistykset.

Turun seudun maahanmuuttajista parhaimmiksi liikuntamahdollisuutensa kokivat paluumuuttajina Suomeen tulleet, korkeintaan kaksi vuotta maassa asuneet, miehet ja nuoret. Sen sijaan työn tai opiskelun vuoksi muuttaneet, vähintään kolme vuotta maassa asuneet, Aasiassa syntyneet ja naiset mielsivät liikuntamahdollisuudet hieman huonommiksi (kuvio 2). Toki heistäkin vain vähemmistö piti liikuntamahdollisuuksia huonoina. Nuorten ja miesten käsitys kotipaikkakuntansa liikuntamahdollisuuksista parempina aikuisiin ja naisiin verrattuna, voi johtua siitä, että liikuntapalveluita kohdennetaan yleisimmin juuri nuorille ja lisäksi miehet ja nuoret osavat käyttää palveluita naisia ja varttuneita paremmin. Tätä käsitystä tukivat myös tutkimuksen haastattelut.

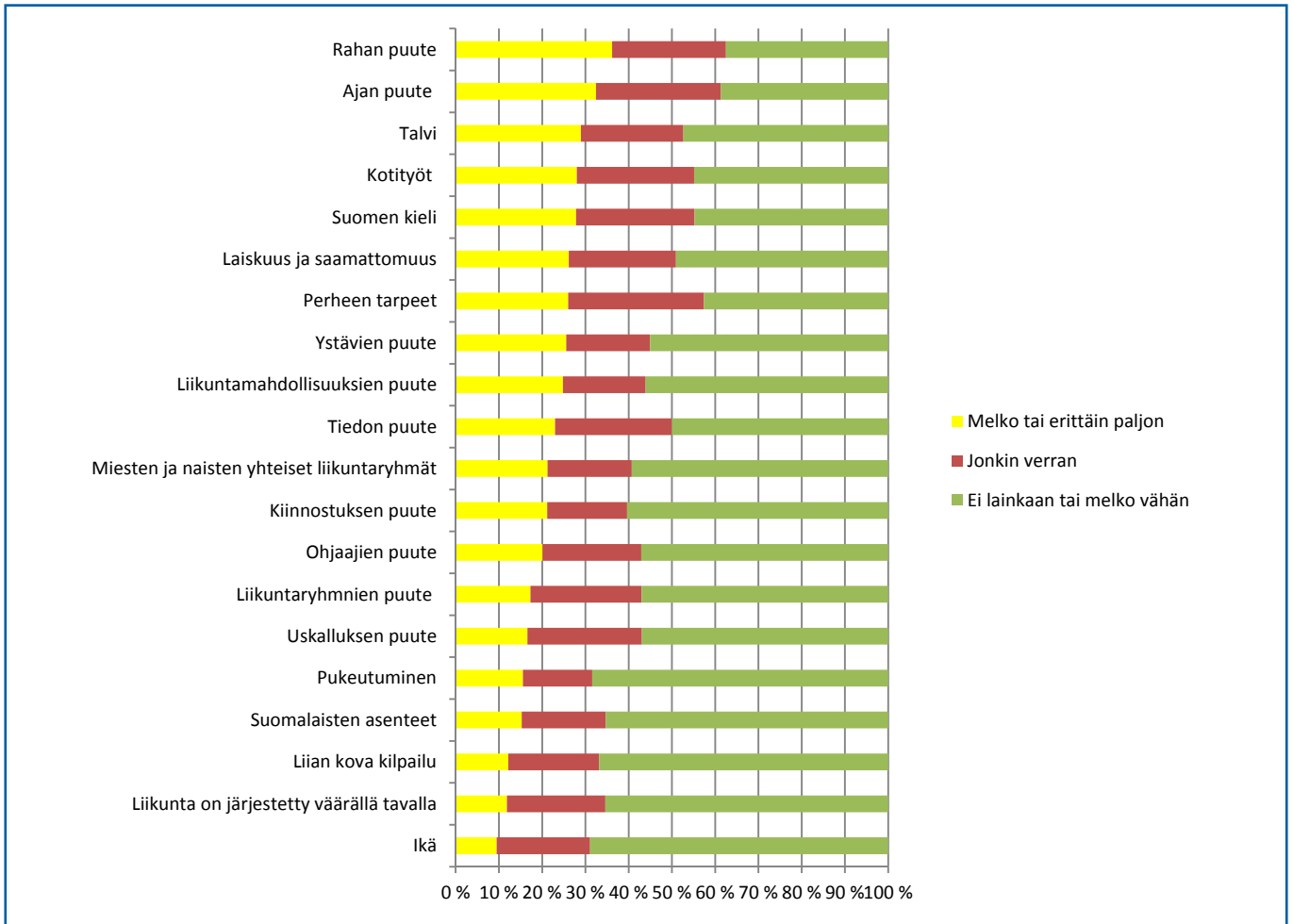

Kuvio 2. Turun seudun maahanmuuttajien käsitys kotipaikkakuntansa liikuntamahdollisuuksista muuttosyy, muuttoajan, Suomessa asumisajan, syntymämaanosan, sukupuolen ja iän perusteella.

Kun tarkastellaan Turun seudulla asuvien maahanmuuttajien liikunnan ja urheilun esteitä (kuviot 3), niin kyselylomakkeessa esitetyistä vaihtoehdoista merkittävimmäksi maahanmuuttajat ilmoittivat rahan puutteen (36 % sanoi sen haittaavan liikuntaansa melko tai erittäin paljon). Muita merkittäviä liikunnan esteitä (joiden vähintään neljäsosa koki haittaavan liikuntaa melko tai erittäin paljon) olivat ajan puute, ystävien puute, perheen tarpeet, laiskuus ja saamattomuus, suomen kieli, talvi ja liikuntamahdollisuuksien puute. Vähiten liikunnassa ja urheilussa puolestaan haittasivat ikä, väärällä tavalla järjestetty liikunta, suomalaisten asenteet ja liian kova kilpailu. Vertailun vuoksi todettakoon, että 2000-luvun alun Turun koko aikuisväestön (26-65) suurimpia liikunnan esteitä olivat laiskuus ja saamattomuus, ajanpuute, työnkeko, sairaus tai vamma ja se, että muut harrastukset vievät vapaa-ajan. Liikunnan kalleus oli silloin 26-45-vuotiailla seitsemänneksi ja 46-65-vuotiailla yhdeksänneksi pahin liikunnan este. Sen sijaan nuorilla eli 16-25-vuotiaalla kalleus oli neljänneksi merkittävin liikuntaa haittaava tekijä.⁴⁵ Rahan puute tai liikunnan kalleus on tästä päätellen maahanmuuttajilla merkittävämpi liikunnan este kuin kantaväestöllä.

Taloudellisten seikkojen korostuminen ei ole yllättävää, koska maahanmuuttajien työttömyysaste⁴⁶ on keskimäärin noin kolminkertainen kantaväestöön verrattuna, mikä tarkoittaa sitä, että liikuntaan ei välttämättä ole yhtä paljon rahaa käytettävissä kuin kantaväestön edustajilla. Urheilun harrastaminen Suomessa taas pohjautuu pitkälti organisoituun seuratoimintaan, mikä on maksullista. Jos siis esimerkiksi maahanmuuttajalapsi- tai -nuori haluaa harrastaa kilpaurheilua, hänen on liityttävä johonkin urheiluseuraan. Junkkalan ja Lallukan mukaan taloudellinen kynnyks eli liikunnan harrastamisen korkea hinta on keskeisin este yhdenvertaiselle liikuntaan ja urheiluun osallistumiselle, eikä se koske pelkästään maahanmuuttajataustaisia, vaan kaikkia heikommassa taloudellisessa tilanteessa olevia.²⁴

Turun seudun maahanmuuttajista rahan puute haittasi erityisesti pakolaisina maahan tulleita, joista 60 prosenttia sanoi sen haittaavan liikuntaa melko tai erittäin paljon. Se ei ole ihme, sillä pakolaistaustaiset ovat taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevia maahanmuuttajia, erityisesti heti Suomeen muuttaessaan.

Kuvio 3. Turun seudun maahanmuuttajien liikuntaa haittaavat tai estävät asiat (n = 211-230).

Toimenpide-ehdotuksia monikulttuurisen liikunnan lisäämiseksi

On käynyt selväksi, että maahanmuuttoasioissa tarvitaan enemmän yhteistyötä ja parempaa tiedotusta eri kuntien ja niiden hallintokuntien sekä maahanmuuttajajyhdistysten välillä. Niin ikään lyhytkestoisten kotouttamisprojektien sijaan tarvitaan pitkäjänteisempää toimintaa. Tällaista toimintaa olisi esimerkiksi se, että Turun kaupungin esimerkkiä noudattaen, maahanmuuttajasuuksiltaan suurimpiin kuntiin tulisi palkata maahanmuuttaja-asioista vastaava liikunnanohjaaja (tai liikuntapalveluvastaava yms.), koska liikunta on osoittautunut merkittäväksi kotoutumista edistäväksi keinoksi.

Maahanmuuttajat eivät toki ole yhtenäinen ryhmä, vaan heidän välillään on eroja esimerkiksi syntymämaan, maahantulossyyn, iän, sukupuolen tai sosiaalisen aseman perusteella. Suuria eroavaisuuksia voi löytyä myös samasta maasta tulleiden keskuudesta. Pakolaistaustaisten liikuntaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja tehdä erityisiä toimenpiteitä sen edistämiseksi, koska heillä

on yleensä vaikeimmat lähtökohdat elämälleen uudessa maassa. Monet heistä ovat kokeneet menneisyydessä traumoja, jotka aiheuttavat psyykkisiä ja fyysisiä oireita vielä pitkään Suomeen muuton jälkeenkin. Erityisen haavoittuvia ovat pakolaislapset ja -nuoret, jotka saapuvat maahan yksin ja joilla ei ole ollut mahdollisuutta koulunkäyntiin vanhassa kotimaassaan. Ilman kielitaitoa ja vanhempien tukea heidän voi olla vaikeaa mennä heti harrastamaan liikuntaa kantaväestön sekaan, vaikka liikunta ja urheilu heitä kiinnostaisivatkin. Lisäksi maahanmuuttajien merkittävin liikunnan este, rahanpuute, vaikuttaa erityisesti pakolaistaustaisten liikuntaan. Ilman erityistoimenpiteitä heidän voi olla erittäin vaikeaa päästä mukaan organisoidun liikunnan pariin.

Merkittävää on, että usein jo entuudestaan traumatisoituneet ihmiset ovat joutuneet kohtaamaan Suomessa kaikista maahanmuuttajaryhmistä eniten rasismia. Olisi hyvä koota heistä ensin oma liikuntaryhmä, joka voisi tietyn totuttelujakson jälkeen osallistua monikulttuuriseen liikuntaan ja sen jälkeen liikuntaan kantaväestön kanssa, tarvittaessa kantaväestöön kuuluvan tukihen-

kilön tukemana. Pakolaistaustaisten liikuntaan panostamiselle on hedelmällinen maaperä, sillä he uskoivat kaikista maahanmuuttajaryhmistä eniten liikunnan merkitykseen kotoutumisessa ja rasismien ehkäisyssä. Myös menestyneitä maahanmuuttajataustaisia urheilijoita tulisi hyödyntää enemmän rasismien ehkäisyssä ja nuorten aktivoimisessa urheilun pariin, esimerkiksi siten, että he kiertäisivät kouluissa kertomassa elämäntarinaansa. Maahanmuuttajia tulisi muutenkin houkutella aktiivisemmin mukaan seuratoimintaan, sillä heidän potentiaalinsa hyödyntäminen sen piirissä on aivan alkutekijöissään. Silloin myös muut maahanmuuttajataustaiset uskaltautuisivat todennäköisemmin mukaan toimintaan. Nyt maahanmuuttajataustaisia urheilijoita näkyy lähinnä vain suurten kaupunkien seuroissa. Niissäkin toimintaa voidaan varmasti tehostaa.

Nuorten ja nuorten aikuisten liikuntaa tulisi tukea erityisesti siksi, että nimenomaan heille liikunta on tärkeä kotoutumisen väline. On myös viitteitä siitä, että maahanmuutto on vaikein tilanne oppivelvollisuusikäisille, erityisesti jos muuttajalla ei ole ollut mahdollisuutta käydä koulua lainkaan vanhassa kotimaassaan tai jos kielitaito on koulun käymisen kannalta kovin puutteellinen. Tällöin korkeintaan parin vuoden mittainen peruskouluun valmistava opiskelu ei ole lainkaan riittävä. Varsinkin nuorille tarvitaan siis matalan kynnyksen liikuntatoimintaa, esimerkiksi erilaisten liikuntakerhojen ja vapaamuotoisten liikuntaryhmien muodossa. Näin kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten kohtaaminen liikunnan merkeissä ja luokahuoneen ulkopuolella helpottuu.

Huomioida tulee myös ikääntyneet maahanmuuttajat, joiden kohdalla tulisi keskittyä liikunnan hyödyistä ja terveysvaikutuksista tiedottamiseen. Näin siksi, että

monissakaan kulttuureissa tieto liikunnan hyödyistä terveydelle ei ole yhtä perusteellista kuin Suomessa. Keskimääräinen elinikä ja eliniän ennuste on monissa maissa niin paljon alhaisempi kuin Suomessa, että ikääntyneiden tai edes keski-ikäisten liikuntaa ei pidetä enää tarpeellisena. Esimerkiksi luontoretket metsiin, virkistysalueille ja ulkoilureiteille ovat olleet suosittuja ikääntyneiden muuttajien keskuudessa. Maahanmuuttajilla ei ole useinkaan mahdollisuutta matkustaa, joten he ovat riippuvaisia lähellä olevista virkistysmahdollisuuksista. Maksuttomat liikuntapaikat, kuten luonto, voivat nousta tällöin suureen arvoon. On toki myös kulttuurieroja esimerkiksi uskalluksessa mennä metsään.²² Joka tapauksessa tiedetään, että mahdollisuudet oleskella ja liikkua luonnossa ovat tärkeitä ihmisten hyvinvoinnille ja terveydelle. Luonto- ja virkistysalueita koskevan suunnittelun ihanteena voidaan pitää pyrkimystä tuottaa palveluita kulttuuritaustoiltaan erilaisille ihmisille, tukien samalla kulttuurien välistä positiivista vuorovaikutusta ja tiedonvaihtoa.⁴⁷

Maahanmuuttajanaisten liikuntaan tulisi puolestaan kiinnittää erityistä huomiota, koska he ovat liikunnallisesti passiivisempia kuin miehet, eivätkä osallistu yhdistysten tai liikuntaseurojen toimintaan yhtä aktiivisesti.²² Yleensäkin maahanmuuttajanaisten tieto liikunnasta ja sen terveysvaikutuksista on vähäisempää kuin miehillä.²¹ Yksi naisten liikunnan este on, että osa heistä ei kulttuurisista syistä pysty liikkumaan sukupuolten sekaryhmissä, jolloin naisille tulisi muodostaa omia liikuntaryhmiään, jotka eivät kuitenkaan olisi suljettuja kantaväestön naisilta. Tällaisia sukupuolittain eriytettyjä kulttuurisia sekaryhmiä onkin jo muodostettu maahanmuuttajien kotoutumiseen panostavissa kunnissa.

Lähteet

- 1 Sam, D. L. & Berry, J. W. 2006. Introduction, Teoksessa *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (toim. Sam, D. L. & Berry, J. W). Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Cambridge University Press, 1–7.
- 2 (SVT) Suomen virallinen tilasto (2013): *Väestörakenne. vuosikatsaus 2012*. Helsinki: Tilastokeskus
Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2012/01/vaerak_2012_01_2013-09-27_tie_001_fi.html [viitattu: 30.11.2013].
- 3 Ryyänen, M. & Notkola, V. 2007. Väestönkehitys ja sen enustaminen, teoksessa *Suomen väestö*. (toim. Koskinen, S., Marttelin, T., Notkola, I-L., Notkola, V., Pitkänen, K., Jalovaara, M., Mäenpää, E., Ruokolainen, A. Ryyänen, M. & Söderling, I.) Helsinki, Gaudeamus, 271–298.
- 4 Soilamo, A. 2006. *Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus kouluksissa*. Turun yliopiston julkaisu C 249.
- 5 Berry, J. W. 2006a. Contexts of acculturation. Teoksessa *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (toim. Sam, D. L. & Berry, J. W). Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Cambridge University Press, 27–42.
- 6 *Laki kotoutumisen edistämisestä 2010*. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386/> [luettu 7.11.2011].
- 7 Häkkinen, A. & Mattila, M. (2011). *Etelä-Pohjanmaan maahanmuuttajat*. Seinäjoki, Siirtolaisuusinstituutin aluekeskuksen tutkimuksia nro 4.
- 8 Forsander, A. & Ekholm, E. 2001. Etniset ryhmät Suomessa, teoksessa *Monietnisyyttä ja työ*. (toim. Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Ali, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kyntäjä, E. & Quoc Cuong, N.) Helsinki, Palmenia, 83-160.
- 9 *Hallituksen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma 2006*. Helsinki: Työministeriö.

- 10 Castaneda, A. E., Lehtisalo, R., Schubert, C., Pakaslahti, A., Halla, T., Mölsä, M. & Suvisaari, J. (2012). Mielenferveys, teoksessa *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa* (toim. A. E. Castaneda, S. Rask, P. Koponen, M. Mölsä & S. Koskinen). Helsinki, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 61/2012, 145–164.
- 11 Pfister, G. (2000) Doing sport in a headscarf? German sport and Turkish females, *Journal of Sport History*, 27 (3), 497–524.
- 12 Elling, A., De Knop, P. & Knoppers, A. (2001) The social integrative meaning of sport: A critical and comparative analysis of policy and practice in the Netherlands, *Sociology of Sport Journal*, 18 (4), 414–434.
- 13 Myrén, K. (2003). *Kohtaamisia liikunnan kentällä – liikunnan suvaitsevaisuushankkeiden arviointi 1996-2002*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 143. Jyväskylä, LIKES.
- 14 Walseth, K. & Fasting K. (2004) Sport as a means of integrating minority women, *Sport in Society*, 7 (1), 109–129.
- 15 Kennett, C. (2005). Sport, immigration and multiculturalism: A conceptual analysis. *Paper presented to the Foro Europeo: Cultura, Deporte y Proximidad, held in Almeria (Spain) on the 5th May 2005*.
- 16 Krouwel, A., Boonstra, N., Willem Duyvendak, J. & Veldboer, L. (2006) A good sport? Research into the capacity of recreational sport to integrate Dutch minorities, *International Review for the Sociology of Sport*, 41 (2), 165–180.
- 17 Walseth, K. (2006). Sport and belonging, *International Review for the Sociology of Sport*, 41 (3), 447–464.
- 18 Westermeyer, J. (1989). *Mental health for refugees and other migrants. Social and preventive approaches*. Springfield, Charles C Thomas Publisher.
- 19 Allen, J., Basilier Vaage, A. & Hauff, E. (2006). *Refugees and asylum seekers in societies*, teoksessa *The Cambridge handbook of acculturation psychology*, (toim. D. L. Sam & J. W. Berry, J. W.) Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Cambridge University Press, 198–217.
- 20 Castaneda, A. E., Schubert, C., Lehtisalo, R., Pakaslahti, A., Halla, T. & Suvisaari, J. (2012). Traumakokemukset, teoksessa *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa* (toim. A. E. Castaneda, S. Rask, P. Koponen, M. Mölsä & S. Koskinen). Helsinki, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 61/2012, 151–156.
- 21 Maijala, H-M. & Fagerlund, E. (2012). *Monikulttuurisen liikunnan hyviä käytäntöjä Suomessa ja Norjassa*. Jyväskylä, Likes, Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 258.
- 22 Zacheus, T., Koski, P., Rinne, R. & Tähtinen, J. (2012). *Maahanmuuttajat ja liikunta. Liikuntasuhteen merkitys kotoutumiseen Suomessa*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A: 212.
- 23 Fagerlund, E. (2012). *Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla. Vuoden 2011 kehittämisavustusten seuranta ja arviointi*. Jyväskylä, Likes, Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 258.
- 24 Junkkala, P. & Lallukka, K. (2012). *Yhteiset kentät? Puheita vähemmistöihin kuuluvien nuorten yhdenvertaisen liikunnan ja urheilun edistämiseksi*. Helsinki, Sisäasiainministeriö.
- 25 Zacheus, T. (2013). *Maahanmuuttajien kotoutuminen ja liikuntapalvelut Turussa ja sen lähialueilla*. Turku, Siirtolaisuusinstituutti, Web Reports 79.
- 26 Rask, S, Luoma, M-L., Solovieva, N. & Koskinen, S. (2012). Elämänlaatu, teoksessa *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa* (toim. A. E. Castaneda, S. Rask, P. Koponen, M. Mölsä & S. Koskinen). Helsinki, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 61/2012, 213–218.
- 27 Jaakkola, M. 2009. *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta: Asennemuutokset 1987-2007*. Helsinki, Edita.
- 28 Castaneda, A. E., Rask, S., Koponen, P. & Koskinen, S. (2012b). Maahanmuuttoon liittyvät riskitekijät, teoksessa *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa* (toim. A. E. Castaneda, S. Rask, P. Koponen, M. Mölsä & S. Koskinen). Helsinki, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 61/2012, 272–282.
- 29 Mannila, S., Castaneda, A. E. & Jasinskaja-Lahti, I. (2012). Syrjintä ja väkivaltakokemukset, teoksessa *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa* (toim. A. E. Castaneda, S. Rask, P. Koponen, M. Mölsä & S. Koskinen). Helsinki, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 61/2012, 229–243.
- 30 Keskinen, S., Rastas, A. & Tuori, S. (2009). Johdanto: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa, teoksessa *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä* (toim. S. Keskinen, A. Rastas & S. Tuori). Tampere, Vastapaino 7–21.
- 31 FRA (2010). *Racism, ethnic discrimination and exclusion of migrants and minorities in sport: A comparative overview of the situation in the European Union*. Wien: European Union Agency for Fundamental Rights. http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Report-racism-sport_EN.pdf [luettu 5.1.2011]
- 32 Huhta, H. (2013). Monikulttuuriset suomalaiset huippu-urheilijoina, teoksessa *Epätavallisia elämäntilanteita. Huippu-urheilijat ja -taiteilijat 2000-luvun Suomessa* (toim. M. Piispa & H. Huhta). Helsinki, Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 134, 79–143.
- 33 Kivijärvi, A. & Harinen, P. (2008). *”Tärkeähän se olisi, mutta...” Nuorisotoimen johdon näkemyksiä monikulttuurisesta nuorisotyöstä*. Helsinki, Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 21. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/monikulttuurinennoorisotoimi.pdf> [luettu 8.2.2012]
- 34 Malina, R. M. (1996). Tracking Of Physical Activity and Physical Fitness Across the Lifespan, *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 67 (Suppl. 3), 48–57.
- 35 Vanreusel, B., Renson, R., Beunen, G., Claessens, A. L., Lefevre, J., Lysens, R. & Venden Yende, B. (1997). A Longitudinal Study of Youth Sport Participation and Adherence to Sport in Adulthood, *International Review for the Sociology of Sport*, 32 (4), 373–387.
- 36 Barnekow-Bergvist, M., Hedberg, G., Janlert, U. & Jansson, E. (1998) Prediction of Physical Fitness and Physical Activity Level in Adulthood by Physical Performance and Physical Activity in Adolescence – an 18-year Follow-up Study, *Scandinavian Journal of Medicine & Science of Sports*, (8), 299–308.
- 37 Curtis, J., McTeer, W. & White, P. (1999) Exploring Effects of School Sport Experiences on Sport Participation in Later Life, *Sociology of Sport Journal*, 16 (4), 348–365.
- 38 Yang, X., Telama, R. Leino, M. & Viikari, J. (1999) Factors Explaining Physical Activity of Young Adults: The Importance of Early Socialization, *Scandinavian Journal of Medicine Science in Sports*, (9), 120–127.

- 39 Tammelin, T. (2003). *Physical Activity from Adolescence to Adulthood and Health-Related Fitness at Age 31. Cross-Sectional and Longitudinal Analyses of the Northern Finland Birth Cohort of 1966*. Oulu, Oulu University Press.
- 40 Telama, R. (2009). Tracking of physical activity from childhood to adulthood: a review, *Obesity Facts*, 2 (3), 187–195.
- 41 Vasara, E. 2004. *Valtion liikuntahallinnon historia*. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, julkaisu nro 157.
- 42 Heikkala, J., Honkanen, P., Laine, L., Pullinen, M. & Ruuskanen-Himma, E. 2003. Liikunnan ja urheilun tarina. *Liikunnan ja urheilun maailma 17 / 2003, erikoispainos*, 1–23.
- 43 Ilmanen, K. 1996. *Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919-1994*. Jyväskylän yliopisto: Studies in Sport, Physical Education and Health 43.
- 44 Juppi, J. 1995. *Suomen julkinen liikuntapolitiikka valtionhallinnon näkökulmasta vuosina 1917-1994*. Jyväskylän yliopisto: *Studies in Sport, Physical Education and Health* 36.
- 45 Zacheus, T., Tähtinen, J., Rinne, R., Koski, P. & Heinonen, O. J. (2003). *Kaupunkilaisten liikunta ikäpolvittain: Turkuilaisten liikuntatottumukset 2000-luvun alussa*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A 201.
- 46 Sisäasiainministeriö (2011). *Maahanmuuton vuosikatsaus 2010*. Helsinki, sisäasiainministeriö.
- 47 Faehnle, M., Jokinen, J., Karlin, A. & Lyytimäki, J. (2010). *Kaupunkiluonto ja monikulttuurisuus – maahanmuuttajat luontoalueiden kokijoina ja käyttäjinä*. Suomen ympäristö 1 / 2010. Helsinki, Suomen ympäristökeskus. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=115390&lan=fi> [luettu 8.2.2012]

Tutkimuskatsauksia on Turun kaupunkitutkimusohjelman julkaisusarja. Siinä julkaistaan ytimekkäitä katsauksia kaupunkitutkimuksen ja -kehittämisen ajankohtaisista aiheista. Sarjaan kirjoittavat asiantuntijat eivät pääosin työskentele Turun kaupungin organisaatioissa. Esitetyt väitteet eivät välttämättä vastaa kaupungin virallista näkemystä.

KT Tuomas Zacheus toimii erikoistutkijana Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksella. Hän on tutkimuksissaan perehtynyt muun muassa maahanmuuttajien liikuntaan ja kotoutumiseen liittyviin asioihin, suomalaisiin liikuntasukupolviin ja kaupunkilaisten liikuntakäyttäytymiseen.

Tutkimuskatsauksia-sarjan toimittaja:

Sampo Ruoppila, tutkimusjohtaja
sampo.ruoppila@turku.fi

Julkaisija:

Turun kaupungin konsernihallinto
Kaupunkikehitysryhmä
PL 355 (Yliopistonkatu 27a), 20101 Turku